

COĞRAFYA EĞİTİMİNDE YÖNELİMLER: 2012 YILINA KADAR YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLER ÜZERİNE BİR META-ANALİZ ÇALIŞMASI

(Tendencies In Geography Education: A Meta-Analysis Study On
Graduate Theses Up To 2012)

Yrd. Doç Dr. Mehmet Fatih KAYA

Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, mefkaya@gmail.com

ÖZET

Bu çalışmada, coğrafya eğitimi alanında tamamlanan lisansüstü tezleri, bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirmek ve yapılacak çalışmalara yeni bir bakış açısı getirmek amaçlanmıştır. Araştırma konusunu oluşturan lisansüstü tezler; ulusal tez merkezinde (<http://tez2.yok.gov.tr/>) yapılan tarama sonucu elde edilmiştir. Bu çalışma; 2012 yılına kadar coğrafya eğitimi alanında tamamlandığı tespit edilen 422 (360 yüksek lisans ve 62 doktora) lisansüstü teze sınırlıdır. Konularına ve hedef kitlelerine göre yapılan sınıflandırmada tez adları ve özetleri dikkate alınmıştır. Çalışmada meta-analiz yöntemi kullanılmıştır. Türkiye’de coğrafya eğitimi alanında 2000 yılından itibaren tamamlanan lisansüstü tezlerin; sayısında ve konu çeşitliliğinde kademeli olarak bir artışın yaşandığı, en fazla “Öğretim yaklaşımları, yöntemleri, teknikleri ve stratejileri” konusunun çalışıldığı, yarısından fazlasının ortaöğretime yönelik olduğu ve bunu sırasıyla ilköğretim ve yükseköğretimin izlediği; tezlerin büyük bir bölümü eğitim bilimleri enstitülerinde yapıldığı tespit edilmiştir. Çalışmanın sonunda; alanda yaşanan gelişme ve eğilimler, eksik kalan ya da yeni çalışılacak alanlar tespit edilmeye çalışılarak bu doğrultuda önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Coğrafya Eğitimi, Lisansüstü Tez, Meta Analiz.*

ABSTRACT

In this study, graduate theses in geography education are to be taken into consideration through a holistic view so that they could be focused from different standpoints. Graduate theses in this study have been reached as an outcome of searching in national thesis center (<http://tez2.yok.gov.tr/>). This study includes 422 graduate theses (360 master theses and 62 Ph.D. theses) in geography education. Names and abstracts of the theses have been used in classifications which have been categorized in accordance with topics and target groups. It has been found out that there has gradually been an increase

COĞRAFYA EĞİTİMİNDE YÖNELİMLER: 2012 YILINA KADAR YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLER ÜZERİNE BİR META-ANALİZ ÇALIŞMASI

in terms of number and variety in graduate theses, "Teaching approaches, methods, techniques and strategies" have been among the most popular thesis topics, more than half of these theses are about secondary education and the rest is successively about primary and higher education and more than half of these theses have been completed in the institute of educational sciences. In this respect, tendencies and progresses along with deficiencies and needs have been revealed, and new suggestions have been offered.

Key words: *Geography Education, Graduate Theses, Meta-Analysis.*

GİRİŞ

Coğrafyanın terim olarak ilk kez kullanıldığı M. Ö. III. yüzyıldan günümüze kadar oldukça farklı şekillerde algılanmış ve içinde yaşanan zamanın ve toplumun ihtiyaçları doğrultusunda dönüşümler yaşamıştır (Öztürk, 2007). Coğrafya, tarihin ilk dönemlerinde yerin tanınmasını kendisine konu edinirken, Ortaçağda diğer disiplinlerin verilerini analiz eden sentez bir bilim kimliği kazanmış, 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başlarında ise fizikî çevrenin insan davranışları üzerindeki etkisini ön plana çıkaracak yeni bir anlayışla tanımlanmıştır. 1920-II. Dünya savaşı arasındaki dönemde fizikî çevrenin insan davranışlarını belirleyici rolü reddedilerek, insanın çevresine uyumu için geliştirdiği stratejilere dikkat çekilmiştir. II. Dünya savaşı sonrasında coğrafyacıların sunduğu bilgilerin askeri amaçla kullanılacak kadar sağlam olmadığı görülmüş ve coğrafya biliminin akademik bir disiplin olarak derinden sorgulanmasına neden olmuştur. 1950-1970 yılları arasında ise yeryüzündeki belli özelliklerin mekânsal dağılımı üzerinde durmuştur. 1970'li yıllardan itibaren önceki dönemlerden farklı olarak tek bir tanımlamanın dışında dünyanın farklı yerlerinde hatta aynı ülkedeki farklı üniversitelerin coğrafya bölümlerinde farklı boyutları ön plana çıkaran tanımlamalar yapılarak gelişme göstermiştir (Arı, 2010). Günümüzde ise, farklı yerlerin ve özelliklerin nerede yer aldıkları, neden orada buldukları, oraya nasıl geldikleri, diğer unsurlarla nasıl karşılıklı etkileşim içinde buldukları, insanlığa ve doğal çevreye nasıl daha yararlı hale getirilebilecekleri gibi sorular sorarak insanları düşünmeye ve problemlere makul çözümler bulmaya iten bir bilim haline dönüşmüştür (İncekara, 2007: 110). Coğrafya her ne kadar farklı dönemlerde farklı anlamlar yüklenerek gelişme göstermiş olsa da; temel

prensip olarak bireylerin coğrafi ortam ve olaylardan yüksek düzeyde yararlanmasını amaçlamıştır.

Teknolojik ve bilimsel gelişmelere bağlı olarak toplum ve bireyler arasındaki etkileşim ve iletişimin artması sonucu 1980'li yıllardan sonra hız kazanan küreselleşme süreci, 20. yüzyılın ikinci yarısı ve 21. yüzyılın başlarında yaşanan siyasi ve ekonomik gelişmeler, enerji kaynaklarının azalması ve hâkimiyet mücadeleleri gibi faktörler coğrafyanın önemini arttırarak coğrafya eğitiminin gelişim sürecini de etkilemiştir. Ancak bu gelişim sürecine rağmen ülkelerin gelişmişlik düzeyleri arasındaki farklılıklar coğrafya eğitimine verilen önemin de farklılaşmasına neden olmuştur. Dünya'nın her ülkesinde coğrafya eğitimi çok farklı sınıf ortamlarında ve çok farklı öğretim metotları takip edilerek uygulanmaktadır. Özellikle gelişimlerini tamamlamış olan ülkeler klasik coğrafya eğitim ve öğretimini bırakarak öğrencilere eleştirel bakış açısı kazandırmaya, soru sormaya, bilgiyi kullanmaya, problem çözmeye, ülkesinin diğer ülkeler arasındaki konumunu, avantaj ve dezavantajlarını okumaya dayanan, onların coğrafi yeteneklerini en üst düzeye çıkarmayı hedefleyen, standart temelli ve etkinliklere dayalı programlar uygulamaya başlamışlardır (İncekara, 2007; Taş, 2007).

Coğrafya eğitiminde önde gelen ülkeler aynı zamana coğrafya eğitiminin gelişim sürecine de yaptıkları yeni çalışmalarla yön vermektedir. Coğrafya eğitimi alanında yapılan uluslar arası bilimsel yayınlarda; "coğrafya öğretiminde yeni metot ve teoriler", "öğrencilerin beceri ve yeteneklerinin geliştirilmesi", "sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınma ve çevre eğitimi", "CBS tabanlı eğitim", "CBS'nin coğrafya derslerine adaptasyonu", "coğrafya eğitiminde yeni teknolojiler ve coğrafya eğitimi için kaynak geliştirme ve kullanımı" (İncekara, 2007) konuları ön plana çıkmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları şöyle sıralanabilir: Campbell (2007), Healey (2003) & West (2003) coğrafya eğitiminde öğretim elemanının niteliklerinin önemine; McClurg & Buss (2007), Roschelle, Pea, Hoadley, Gordin & Means (2000), öğrenme-öğretme sürecinin önemine; Paradis & Dexter (2007), Vodenska, (2004) öğrenme-öğretme ortamına; Van Der Schee (2006), Lemberg & Stoltman (2001), yeni teknolojilerin hangi yollarla coğrafya derslerine adapte edileceğine; Morgan (2006) & Ballantyne (1999), öğrencilerin çevreye daha duyarlı vatandaşlar olarak nasıl yetiştirilebileceğine; Cohen, Manion & Morrison (2004), Elton (2001), Kent (2003), Lidstone (2003),

COĞRAFYA EĞİTİMİNDE YÖNELİMLER: 2012 YILINA KADAR YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLER ÜZERİNE BİR META-ANALİZ ÇALIŞMASI

Van Der Schee (2003) coğrafya derslerinin teknolojiyle iç içe büyüyen öğrencilere hangi metotlarla daha etkin olarak öğretilebileceğine; Fitzpatrick, Maguire (2000), Audet & Ludwig (2000), coğrafyanın kapsayıcı ve bütünleştirici bakış açısının okul programlarına nasıl yansıtılabileceği ve CBS'nin ortaöğretim seviyesinde toplumsal projelerde kullanımının nasıl yaygınlaştırılabileceğine; Waugh (2000), coğrafya kitaplarına yönelik çeşitli önerilerde bulunmuşlardır.

Gelişmiş ülkelerin aksine gelişmekte olan ülkelerde coğrafya eğitimi, gerekliliği tartışılan ve saygınlığını korumayan bir konumdur. Bunun birçok nedeni vardır ve bunlar şöyle sıralanabilir (İlhan, 2007: 153):

1. Yükseköğretim kurumlarında verilen coğrafya öğretiminin eksik veya öğretim tekniklerinden kaynaklanan yanlış öğrenme,
2. Akademisyenler üzerindeki yoğunluk, ekonomik sorunların çözümlenememesi, üzerlerindeki zaman baskısı sorunları vb.,
3. İyi yetişmiş öğretim elemanı sorunu,
4. Nitelikli yayın sorunu (özgün, geçerli, çağdaş ve uygulanabilir sonuçları olan yayınların yetersizliği),
5. Ülke yönetimlerinde bulunan siyasetçilerin coğrafi bilinç eksikliği,
6. Ders programındaki yetersizlikler (ders programlarının günümüz ihtiyaçlarına cevap vermemesi),
7. Yaparak yaşayarak öğrenme ortamının yetersizliği,
8. İdari yapılanmadan kaynaklanan sorunlar.

Yukarıda belirtilen nedenler; coğrafya eğitimiyle ilgili mevcut sorunların tespit edilerek bu sorunlara çözüm üretilmesi, yaşanan gelişmelerin süreklilik göstermesi, karar verici kurumların (organların) bu alana yönelik alacakları kararlara ve uygulayacakları politikalara da yön vermesi sürecinde akademik çalışmaların –tüm disiplinlerde olduğu gibi- coğrafya eğitiminde de son derece önem taşıdığını göstermektedir. Ayrıca belirli dönemlerde yapılan akademik çalışmalar; o dönemde çalışılan konular, kullanılan yöntemler ve ilgili alanda yaşanan yönelimler gibi birçok alanda araştırmacılara fikir vermektedir. Bu

konuda çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bunların bir kısmını özetleyecek olursak: Geçit (2012) tarafından yapılan çalışmada; Türkiye'deki lisansüstü tezlerin, konu alanları ile konu edindikleri coğrafi bölge ve üniversitelere göre sınıflandırmasını yapmıştır. Bacanak, Değirmenci, Karamustafaoğlu ve Karamustafaoğlu (2011) yaptığı çalışmada; Türkiye merkezli ve elektronik ortamda yayınlanan, ücretsiz erişim sağlanabilen elektronik dergilerde 2004-2010 yılları arasında fen eğitimi alanında yayınlanan makalelerde kullanılan yöntemleri tespit etmeyi amaçlamıştır. Geçit (2010 a), yaptığı çalışmada 2000-2010 yılları arasında tamamlanmış olan coğrafya eğitimi konulu bazı tez, makale ve bildiri çalışmalarını konu alanlarına göre sınıflandırmıştır. İncekara (2009), uluslar arası alanda ve Türkiye'de coğrafya eğitimi üzerine yapılan araştırmaların hangi konular üzerinde yoğunlaştığını ele almıştır. Bednartz (2000), 1988-1997 yılları arasında Journal of Geography dergisinde yayınlanan makaleleri içerik analizine uygun olarak incelemiş ve temel araştırma konularını ortaya koymuştur.

1980'li yıllardan sonra Avrupa Birliğinin küresel arenada artan önemiyle birlikte Türkiye'de de coğrafi konumuna bağlı olarak küreselleşme ve buna bağlı olarak coğrafya eğitimi de giderek önem kazanarak (Artvinli ve Kaya; 2010) okulöncesinden yükseköğretimin sonuna kadar ideal bir coğrafya eğitiminin verilmesinin önemine yönelik çalışmaların sayısında özellikle 2000 yılından itibaren bir artış yaşanmıştır. Okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretime yönelik yapılan çalışmalardan bazılarını kısaca şöyle özetleyebiliriz:

Okulöncesine yönelik: Can Yaşar, İnal, Uyanık ve Yazıcı (2012) tarafından yapılan çalışmada okul öncesi dönemde coğrafya eğitiminin önemi, amaçları ve okul öncesi dönemde coğrafya eğitiminde yer alan temel bilim alanları üzerinde durulmuştur. Ünlü ve Alkış (2006), tarafından yapılan çalışmada; okulöncesi öğretmenliği programlarında coğrafya derslerinin gerekliliğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Ünlü (2001), çalışmasında okul öncesi eğitim programlarının ve öğretmenlerinin önemine değinerek, programda coğrafya eğitimi amaçlayan konular ve öğrenciye sunulmasında kullanılan yöntemler incelenmiş yeterli olup olmadığı üzerinde durulmuştur.

İlköğretime yönelik: Bebe ve Ünlü (2012) tarafından yapılan çalışmada; 1998 yılından itibaren uygulamaya başlayan sosyal bilgiler

öğretim programının 6. sınıf coğrafya içerikli ünitelerine ilişkin öğretmen görüşleri analiz edilmiştir. Alkış (2005), 2004 programına göre hazırlanan sosyal bilgiler 4. ve 5. sınıf ders kitaplarında yer alan coğrafya konularıyla ilgili kavramların belirlenmesine yönelik çalışma yapmıştır. Akınoğlu ve Bakır (2003) ise çalışmasında; ilköğretim öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya konularını öğrenmekte karşılaştıkları güçlüklerin neler olduğunu incelemiş ve öğrencilerin bu güçlüklerle nasıl başa çıkabilecekleri üzerinde durmuştur.

Ortaöğretime yönelik: Balcı (2012), Türkiye'nin coğrafi konum özelliklerinin ortaöğretim öğrencilerine tasvire dayalı etkinliklerle öğretmeye yönelik yaklaşımlarını tespit etmeyi amaçlamıştır. Aksoy ve Ünlü (2012), Coğrafya derslerinde harita becerisi kazandırmaya yönelik uygulamaların, öğrencilerin tutumlarına etkisi incelenmiştir. Şahin, Gençtürk ve Budanur (2007), ders kitaplarındaki grafiklerle araştırmacı tarafından hazırlanan grafiklerin etkili ve yerinde kullanımının öğrenci başarısı üzerindeki etkisini incelemiştir. Demiralp (2007), coğrafya eğitim ve öğretiminde kullanılan materyallerin neler olduğu, materyal seçimini etkileyen faktörler, coğrafya eğitiminde kullanılan materyaller ve 2005 coğrafya dersi öğretim programına materyal anlayışı ele alınmıştır. Karasu ve Ünlü (2006), oluşturmacı öğretim yönteminin ortaöğretim coğrafya öğretiminde uygulanmasının öğrenci başarısına etkisinin ortaya konulmasını; Akınoğlu (2005) ise coğrafya öğretmen adaylarının, coğrafya öğretiminde ne olduğu, ne olması gerektiği, etkililiği ve sorunlarının neler olduğu ile ilgili görüşlerinin belirlenmesini amaçlamıştır. Kızılçaoğlu (2003), ortaöğretim coğrafya ders kitaplarının değerlendirilmesine ilişkin ölçütleri oluşturarak ders kitaplarının niteliklerini arttırmaya yönelik önerilerde bulunmuştur. Demirci (2003), Türkiye'deki coğrafya eğitimine katkı sağlaması amacıyla ABD'de ilk ve ortaöğretimde okutulan coğrafya ders kitaplarının bazılarını şekil ve içerik olarak; Demirkaya ve Tomal (2002), ortaöğretim coğrafya ders kitaplarını değerlendirerek tespit edilen sorunlara yönelik çözüm önerilerinde bulunmuşlardır. Şahin (2001), ortaöğretim kurumlarında cumhuriyet döneminde coğrafya derslerinin gelişim seyrini incelemiştir.

Yükseköğretim ve öğretmenlere yönelik: Artvinli (2009), coğrafya öğretmenlerinin coğrafi bilgi sistemlerine yönelik yaklaşımlarının, bu yöntemin öğretmenlere göre avantaj ve dezavantajlarının tespit edilmesini amaçlamıştır. Akengin ve Kayalı (2003), üniversitelerin

dördüncü sınıf öğrencilerinin coğrafya bilgilerini hangi ölçüde hatırlayabildiklerini tespit etmeyi ve coğrafya bilgilerinin en yüksek düzeyde hatırlanmasını sağlamak amacıyla hangi araç-gereçler kullanılması gerektiğini belirlemeyi amaçlamıştır. Kayan (2000), Türkiye üniversitelerinde coğrafya eğitiminin amaç ve hedefleri ile sorunlarını; Koçman (1999) ise Cumhuriyet döneminde yüksek öğretim kurumlarında coğrafya öğretimi ve sorunlarını ortaya koymayı amaçlamıştır.

Bilim ve teknoloji alanında yaşanan hızlı gelişmeler, coğrafya eğitim alanına katkı sağlayan bu çalışmalarının süreklilik kazanmasını da gerekli kılmaktadır. Bu gereklilik bilimdeki yenilikler ve eğitim alanındaki gelişmeleri takip etmenin yanı sıra; alanda yapılan çalışmaların incelenip mevcut durumun ortaya konularak eksik kalan ve aksayan yönlerin tespit edilmesini ve gelecekte yaşanacak yönelimler hakkında çıkarımda bulunmamızı da zorunlu hale getirmektedir. Bu gerekçeden yola çıkarak çalışmada coğrafya eğitimi alanında 2012 yılına kadar hazırlanan lisansüstü tezlerin; türüne, hazırlanma yıllarına, hedef kitlelerine, hazırlandıkları üniversite ve enstitüler ile konularına göre bir sınıflandırma yaparak bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirmek ve bundan sonra yapılacak çalışmalara yeni bir bakış açısı getirmek amaçlanmıştır.

Türkiye’de coğrafya eğitimi alanında tamamlanan lisansüstü tezler; araştırmacıların uzmanlık alan tercihlerinin, alanda yaşanan gelişme ve eğilimlerin, eksik kalan ya da yeni çalışılacak alanların tespit edilmesine dair ipucu vereceğinden son derece önem taşımaktadır. Ayrıca çalışmanın gelecekte yapılacak lisansüstü tez ve akademik çalışmalarda araştırmacılara ve akademisyenlere yön göstereceği ve önemli bilgiler sunacağı düşünülmektedir.

Kapsam ve Sınırlılık

Bu çalışma;

- Coğrafya eğitimiyle ilgili 48 terimle,
- Coğrafya, coğrafya eğitimi, coğrafya ve demografi, okul öncesi eğitimi ve okul öncesi öğretmenliği anabilim dalları ile coğrafya, coğrafya eğitimi, coğrafya öğretmenliği, fizikî coğrafya, sınıf öğretmenliği, sosyal bilgiler eğitimi, sosyal bilgiler öğretmenliği, okul öncesi eğitimi ve okul öncesi öğretmenliği bilim dallarıyla,

*COĞRAFYA EĞİTİMİNDE YÖNELİMLER: 2012 YILINA KADAR YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLER
ÜZERİNE BİR META-ANALİZ ÇALIŞMASI*

- Tarama sonucu tespit edilen lisansüstü tezlerin yazar ve danışmanları ile Ege, Marmara ve Doğu Coğrafya ile Coğrafi Bilimler dergisindeki yazarlarla;

ulusal tez merkezinde (<http://tez2.yok.gov.tr/>) yapılan tarama sonucu, 2012 yılına kadar coğrafya eğitimi alanında tamamlandığı tespit edilen 422 lisansüstü teze sınırlıdır. Konularına ve hedef kitlelerine göre yapılan sınıflandırmada tez adları ve özetleri dikkate alınmıştır.

Yöntem

Coğrafya eğitimi alanında yapılan lisansüstü tezlerin değerlendirilmesinin amaçlandığı bu çalışmada meta-analiz yöntemi kullanılmıştır. Meta-analiz, belirli bir konuda bireysel çalışmalarda elde edilen bulguların niceliksel olarak bir araya getirilerek sentezlenmesi ve yorumlanmasını amaçlar (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel; 2009; Lipsey ve Wilson; 2001; Glass, McGaw & Smith; 1981).

Çalışmada Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi (<http://tez2.yok.gov.tr/>) veritabanı kullanılmıştır. Bu veritabanında; kavram, Anabilim/Bilim dalı ve yazar/danışman taraması olmak üzere üç aşamalı tarama yapılmıştır.

1. Kavram taraması: Ders kitapları ve coğrafya eğitimi alanında yapılan çalışmalar doküman analizine uygun olarak incelenerek, coğrafya eğitimiyle ilgili 75 coğrafi terim tespit edilmiştir. Daha sonra üç uzman görüşü doğrultusunda belirlenen 48 coğrafi terimle tez araması yapılmıştır. Bu taramalar sonucunda listelerde çıkan toplam 81660 tez arasından Coğrafya eğitimiyle ilgili olan tezler seçilerek kodlanmıştır. Kodlama sürecinde farklı terimlerle yapılan taramalarda tekrar edilen tezler, kodlama listesine eklenmeyerek her tezin bir kez kodlanması sağlanmıştır. Ayrıca tarama yapılan 48 terim; tez adı, konu, dizin terimleri ve özet başlıklı arama seçeneklerinde tekrardan taranarak ilk aramada tespit edilen tezlerin kontrolü yapılmış ve bu süreçteki güvenilirlik arttırılmaya çalışılmıştır.

2. Anabilim/bilim dalı taraması: Bu aşamada “Coğrafya Anabilim Dalı”, “Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı”, “Coğrafya ve Demografi Anabilim Dalı”, “Coğrafya Bilim Dalı”, “Coğrafya Eğitimi Bilim Dalı”, “Coğrafya Öğretmenliği Bilim Dalı”, “Fizikî Coğrafya Bilim Dalı”, “Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı”, “Sosyal Bilgiler Eğitimi

Bilim Dalı”, “Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı”, “Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı” dallarında hazırlanan tezler taranmış ve Anabilim dalı taraması başlığı altında yeni bir liste oluşturulmuştur. Bu liste, kavram taraması sonucu elde edilen listeye karşılaştırılmış ve listede olmadığı tespit edilen tezler eklenerek yeni bir liste oluşturulmuştur.

3. Yazar ve danışman taraması: Kavram taraması ve Anabilim taraması sonucu elde edilen listedeki lisansüstü tezlerin yazarları ve danışmanları tekrardan yazar ve danışman olarak taranmıştır. Ayrıca Ege, Marmara ve Doğu Coğrafyaları dergileri ile Coğrafi Bilimler dergisi içerik analizine uygun olarak incelenerek bu dergilerdeki makalelerin yazarları listelenmiştir. Daha sonra makale yazarlarının olduğu liste ile coğrafya eğitimi alanında hazırlanan tezlerin yazarları ve danışmanlarının olduğu liste karşılaştırılarak listede yer almayan isimler (f=229) tespit edilmiştir. Tespit edilen bu isimlerle tekrardan yazar ve danışman taraması yapılmış ve mevcut tez listesinde yer almayan tezler tespit edilerek listeye eklenmiştir.

Yapılan üç aşamaları tarama sonucunda coğrafya eğitimi alanında tamamlanmış toplam 422 lisansüstü tez tespit edilmiştir. Bu tezler bilgisayar (excell) ortamında tezlerin türleri (yüksek lisans ve doktora), hazırlandığı yıllar, hangi üniversite ve enstitülerde hazırlandıklarına, tez adlarından ve özetlerinden hareketle hedef kitlelerine (ilköğretim I. ve II. Kademe, ortaöğretim, Üniversite, Askeri lise ve emniyet teşkilatı, yükseköğretim... vb) ve konularına (öğretim yaklaşımları, yöntemleri, teknikleri ve stratejileri; Coğrafya Öğretimi, Sorunlar ve Çözüm Önerileri... vb) göre kodlamaları yapılmıştır. Çalışmanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla iki ayrı uzmana da kodlama yaptırılmış ve yapılan kodlamalar karşılaştırılarak tespit edilen farklılıklar üçüncü uzman görüşü de alınarak yeniden düzenlenmiştir.

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde coğrafya eğitimi alanında yapılan lisansüstü tezlerin; hazırlanma yılı, yapıldığı üniversiteler ve enstitüler, hedef kitleleri ve konularına göre dağılımları tablolar halinde sunulmuştur.

COĞRAFYA EĞİTİMİNDE YÖNELİMLER: 2012 YILINA KADAR YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLER ÜZERİNE BİR META-ANALİZ ÇALIŞMASI

Tablo 1. *Coğrafya Eğitimi Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı*

Yıllar	Yüksek Lisans		Doktora		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
2000 öncesi	11	92	1	8	12	3
2000-2003	75	94	5	6	80	19
2004-2007	118	86	19	14	137	32
2008-2011	156	81	37	19	193	46
Toplam	360	86	62	14	422	100

Tablo 1 incelendiğinde, coğrafya eğitimi alanında hazırlanan lisansüstü tezlerin sayılarında yıllara göre hızlı bir artış gösterdiği görülmektedir. 2000 yılı öncesi hazırlanan tezlerin sayısı 12 iken (% 3), 2000-2003 yılları arasında 80'e (% 19), 2004-2007 yılları arasında 138'e (% 32) ve 2008-2011 yılları arasında ise 194'e (% 46) yükselmiştir. Tablo 1'de dikkat çeken önemli bir nokta doktora tez sayılarının yüksek lisans sayılarından az olmasına karşın, doktora tez oranlarında 2004 yılından itibaren bir artışın gözlenmesidir.

Tablo 2. *Coğrafya Eğitimi Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin Hedef Kitlesine Göre Dağılımı*

Hedef Kitle	f	%
Ortaöğretim	230	55
İlköğretim II. Kademe	84	20
İlköğretim I. Kademe	37	9
Yükseköğretim	31	7
İlköğretim I. ve II. Kademe	18	4
Genel	13	3
Diğer (Askeri Lise, Emniyet Teşkilatı Eğitim Kurumları, Meslek Lisesi, Dershane ve Yönetici Adayları)	7	2
İlköğretim ve Ortaöğretim	2	1
Toplam	422	100

Tablo 2'de görüldüğü gibi; hazırlanan lisansüstü tezlerin % 55'i (f=230) ortaöğretime, % 20'si (f=84) ise ilköğretim II. kademeye yöneliktir. Bunları sırasıyla % 9 (f=37) oranında ilköğretim I. kademeye, % 7 (f=31) oranında yükseköğretime yönelik tezler izlemektedir. Hedef kitle olarak genel, diğer ve ilköğretim ve ortaöğretim başlıkları altında gruplandırılan tezlerin oranları ise birbirine yakındır.

Bu çalışmada, Türkiye’de 38 üniversitede coğrafya eğitimi alanında tez hazırlandığı tespit edilmiştir. Tablo 3’te coğrafya eğitimi alanında 5 ve daha fazla tez hazırlanan 12 üniversitedeki tezlerin dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 3. Coğrafya Eğitimi Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversite	Lisansüstü Tezler		Toplam	
	Yüksek Lisans	Doktora	f	%
Gazi Üniversitesi	140	30	170	40
Marmara Üniversitesi	82	15	97	23
Selçuk Üniversitesi	18	3	21	5
Atatürk Üniversitesi	13	5	18	4
Dokuz Eylül Üniversitesi	7	6	13	3
Karadeniz Teknik Üniversitesi	11	-	11	3
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	10	-	10	2
Çukurova Üniversitesi	6	1	7	2
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	7	-	7	2
Niğde Üniversitesi	6	-	6	1
Afyon Kocatepe Üniversitesi	5	-	5	1
Balıkesir Üniversitesi	5	-	5	1
Diğer	50	2	52	13
Toplam	360	62	422	100

Tablo 3’te görüldüğü gibi, coğrafya eğitimi alanında en fazla lisansüstü tez, Gazi (f=170, % 40) ve Marmara (f=97, % 23) üniversitelerinde hazırlanmıştır. Tamamlanan tezlerin % 63’ünün bu üniversitelerde yapılmış olması dikkat çekicidir. Bu üniversiteleri sırasıyla Selçuk (f=21, % 5), Atatürk (f=18, % 4) ve Dokuz Eylül (f=13, % 3) üniversiteleri takip etmektedir. Ancak Dokuz Eylül ve Atatürk üniversitesinde Selçuk üniversitesine oranla hazırlanan doktora tez sayılarındaki fazlalık dikkat çekmektedir.

COĞRAFYA EĞİTİMİNDE YÖNELİMLER: 2012 YILINA KADAR YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLER ÜZERİNE BİR META-ANALİZ ÇALIŞMASI

Tablo 4. Coğrafya Eğitimi Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin Enstitülere Göre Dağılımı

Yıllar	Sosyal Bilimler		Eğitim Bilimleri		Diğer (Fen Bilimleri, Atatürk İlkeleri ve İnkilâp Tarihi)		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
2000 öncesi	10	83	2	17	-	-	12	3
2000-2003	30	38	48	60	2	3	80	19
2004-2007	33	24	98	72	6	4	137	32
2008-2011	64	33	127	66	2	1	193	46
Toplam	137	33	275	65	10	2	422	100

Tablo 4 incelendiğinde sosyal ve eğitim bilimleri enstitülerinde tamamlanan tezlerin sayılarında söz konusu dönemlerde sürekli bir artışın olduğu görülmektedir. Coğrafya eğitimi alanında tamamlanan tezlerin çoğunluğunun (% 65) eğitim bilimleri enstitülerinde yapılmış olmasına karşın; 2000 yılından önce sosyal bilimler enstitüsünde tamamlanan lisansüstü tezlerin oranının (% 83), eğitim bilimleri enstitüsünde hazırlanan tezlerin oranından (% 17) yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Söz konusu dönemlerde tamamlanan tezlerin enstitülere göre oranlarının dağılımı incelendiğinde; sosyal bilimler enstitüsünde 2000 ve öncesindeki döneme (% 83) oranla 2000-2003 (% 38) ve 2004-2007 (% 24) yılları arasında düşüşün yaşandığı, buna karşın 2008-2011 (% 33) yılları arasındaki dönemde ise yükselişin olduğu görülmektedir. Eğitim bilimleri enstitüsünde ise 2000 ve öncesi dönemden (% 17) başlayarak, 2000-2003 (% 60) ve 2004-2007 (% 72) dönemlerinde tamamlanan tezlerin oranlarında yükselişin, 2008-2011 (% 66) yılları arasındaki dönemde ise bir düşüşün olduğu görülmektedir. Diğer enstitülerde (Fen Bilimleri, Atatürk İlkeleri ve İnkilâp Tarihi) ise 2000 yılından önce coğrafya eğitimi alanında hazırlanan lisansüstü tezlere rastlanmazken, 2000-2003 yılları arasında 3, 2004-2007 yılları arasında 4 ve 2008-2011 yılları arasında ise 1 lisansüstü tezin tamamlandığı görülmektedir.

Tablo 5. Coğrafya Eğitimi Alanında Hazırlanan Tezlere Ait Konuların Dağılımı

Sıra	Konu	f	%
1	Öğretim yaklaşımları, yöntemleri, teknikleri, stratejileri	134	32
2	Coğrafya Öğretimi, Sorunlar ve Çözüm Önerileri	40	9
3	Çevre Eğitimi	31	7
4	Öğretim Programı	26	6
5	Kavram (Hatırlama, Algılama, Kavram Yanılgıları)	24	6
6	Farklı Ülkelerde Coğrafya Öğretim Programları ve Karşılaştırılması	19	5
7	Coğrafi Beceriler	17	4
8	Öğretim Teknolojileri	17	4
9	Görsel araç-gereç hazırlama, okuma, kullanma	16	4
10	Ders Kitabı	16	4
11	CBS	13	3
12	Tutum (Öğretmen, Öğrenci, Yönetici Adayları)	12	3
13	Öğretmen ve öğretmen adaylarının yeterlilikleri	9	
14	Ölçme Değerlendirme	8	7
15	Coğrafya Öğretim Tarihi	7	
16	Doğal Afetler	7	
17	Yükseköğretimde coğrafya eğitimi	5	
18	Coğrafya Dersinin Amaçları	3	
19	Coğrafya Eğitiminin Önemi	3	
20	Farklı Ülkelerde Yükseköğretimde Coğrafya	3	
21	Sürdürülebilir Kalkınma	3	6
22	Farklı Ülkelerde Ders Kitapları	2	
23	Öğrenci Beklentileri	2	
24	Öğretmen Motivasyonları	2	
25	Sınıf Yönetimi	2	
26	Öğretmenlerin mesleki memnuniyeti	1	

Tablo 5 incelendiğinde coğrafya eğitiminde 26 farklı konuda tezlerin tamamlanmış olmasına karşın çalışmaların belli konularda yoğunlaştığı dikkat çekmektedir. Özellikle “Öğretim yaklaşımları, yöntemleri, teknikleri, stratejileri” konusunun diğer konulara göre daha fazla çalışıldığı görülmektedir (f=134, % 32). Bunu sırasıyla; “Coğrafya öğretimi, sorunlar ve çözüm önerileri” (f=40; % 9), “Çevre eğitimi” (f=31; % 7), “Öğretim programı” (f=26; % 6), “Kavram (hatırlama,

COĞRAFYA EĞİTİMİNDE YÖNELİMLER: 2012 YILINA KADAR YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLER ÜZERİNE BİR META-ANALİZ ÇALIŞMASI

algılama, kavram yanılgıları)” (f=24; % 6) konulu tezler izlemektedir. “Farklı ülkelerde coğrafya öğretim programları ve karşılaştırılması” (f=19; % 5), “Coğrafi beceriler” (f=17 ; % 4) ve “Öğretim teknolojileri” (f=17; % 4), “Görsel araç-gereç hazırlama, okuma, kullanma” (f=16; % 4), “Ders kitabı” (f=16; % 4), “CBS” (f=13; % 3), “Tutum (öğretmen, öğrenci, yönetici adayları)” (f=12; % 3) konulu tamamlanan lisansüstü tezlerde ise oranların birbirine yakın olduğu görülmektedir. Yukarıda verilen konular coğrafya eğitimi alanında yapılan çalışmaların % 87’sini oluşturmaktadır. Geriye kalan % 13’lük dilime ait çalışmaların ise; % 7’sini “Öğretmen ve öğretmen adaylarının yeterlilikleri” (f=9), “Ölçme değerlendirme” (f=8), “Coğrafya öğretim tarihi” (f=7), “Doğal afetler” (f=7) ve geriye kalan % 6’sını da “Yükseköğretimde coğrafya eğitimi” (f=5), “Coğrafya dersinin amaçları” (f=3), “Coğrafya eğitiminin önemi” (f=3), “Farklı ülkelerde yükseköğretimde coğrafya” (f=3), “Sürdürülebilir kalkınma” (f=3), “Farklı ülkelerde ders kitapları” (f=2), “Öğrenci beklentileri” (f=2), “Öğretmen motivasyonları” (f=2), “Sınıf yönetimi” (f=2) ve “Öğretmenlerin mesleki memnuniyeti” (f=1) konulu çalışmalar oluşturmaktadır.

Tablo 6. Coğrafya Eğitimi Alanında Hazırlanan Tezlerde Çalışılan Konuların Yıllara Göre Dağılımı

Sıra	2000 öncesi	2000-2003	2004-2007	2008-2011
1	Coğrafya Öğretimi, Sorunlar ve Çözüm Önerileri (f=4; % 33)	Öğretim yaklaşımları, yöntemleri, teknikleri, stratejileri (f=20 ;% 25)	Öğretim yaklaşımları, yöntemleri, teknikleri, stratejileri (f=55 ;% 40)	Öğretim yaklaşımları, yöntemleri, teknikleri, stratejileri (f= 56;% 29)
2	Öğretim yaklaşımları, yöntemleri, teknikleri, stratejileri (f=3 ;% 25)	Coğrafya Öğretimi, Sorunlar ve Çözüm Önerileri (f= 9;% 11)	Coğrafya Öğretimi, Sorunlar ve Çözüm Önerileri (f= 12;% 9)	Çevre Eğitimi (f= 22;% 12)
3	Ders Kitabı (f= 2;% 17)	Öğretim Teknolojileri (f= 7;% 8)	CBS (f=6 ;% 4)	Coğrafya Öğretimi, Sorunlar ve Çözüm Önerileri (f= 15;% 8)
4	CBS (f= 1;% 8)	Öğretim Programı (f=6 ;% 7)	Farklı Ülkelerde Coğrafya Öğretim Programları ve Karşılaştırılması (f= 7;% 5)	Kavram (Hatırlama, Algılama, Kavram Yanılgıları) (f= 13;% 7)

5	Görsel araç-gereç hazırlama, okuma, kullanma (f=1 ;% 8)	Kavram (Hatırlama, Algılama, Kavram Yanılgıları) (f=5;% 6)	Coğrafi Beceriler (f=6 ;% 4)	Öğretim Programı (f= 13;% 7)
6	Öğretim Programı (f=1;% 8)	Görsel araç-gereç hazırlama, okuma, kullanma (f=4 ;% 5)	Kavram (Hatırlama, Algılama, Kavram Yanılgıları) (f=6 ;% 4)	Coğrafi Beceriler (f= 11;% 6)
7		Öğretmen ve öğretmen adaylarının yeterlilikleri (f=4;% 5)	Öğretim Programı (f= 6;% 4)	Farklı Ülkelerde Coğrafya Öğretim Programları ve Karşılaştırılması (f= 10;% 5)
8		Tutum (Öğretmen, Öğrenci, Yönetici Adayları) (f=4 ;% 5)	Öğretim Teknolojileri (f= 6;% 4)	Ders Kitabı (f= 8;% 4)
9		Çevre Eğitimi (f=4 ;% 5)	Tutum (Öğretmen, Öğrenci, Yönetici Adayları) (f= 5;% 4)	Görsel araç-gereç hazırlama, okuma, kullanma (f= 6;% 3)
10		Ders Kitabı (f= 3;% 4)	Görsel araç-gereç hazırlama, okuma, kullanma (f= 5;% 4)	Öğretmen ve öğretmen adaylarının yeterlilikleri (f= 5;% 3)
11		Doğal Afetler (f= 3;% 4)	Çevre Eğitimi (f= 5;% 4)	Coğrafya Öğretim Tarihi (f= 4;% 2)
12		CBS (f= 2;% 3)	Ders Kitabı (f= 3;% 2)	Öğretim Teknolojileri (f= 4;% 2)
13		Coğrafya Dersinin amaçları (f= 2;% 3)	Ölçme Değerlendirme (f= 3;% 2)	CBS (f= 4;% 2)
14		Farklı Ülkelerde Coğrafya Öğretim Programları ve Karşılaştırılması (f=2 ;% 3)	Yükseköğretimde coğrafya eğitimi (f= 3;% 2)	Doğal Afetler (f= 3;% 1)
15		Ölçme Değerlendirme (f=2 ;% 3)	Coğrafya Eğitiminin Önemi (f= 2;% 2)	Farklı Ülkelerde Yükseköğretimde Coğrafya (f= 3;% 1)
16		Coğrafya Eğitiminin Önemi (f=1 ;% 1)	Coğrafya Öğretim Tarihi (f= 2;% 2)	Ölçme Değerlendirme (f= 3;% 1)

COĞRAFYA EĞİTİMİNDE YÖNELİMLER: 2012 YILINA KADAR YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLER ÜZERİNE BİR META-ANALİZ ÇALIŞMASI

17	Coğrafya Öğretim Tarihi (f=1 ;% 1)	Doğal Afetler (f= 1;% 1)	Sürdürülebilir Kalkınma Eğitimi (f= 3;% 1)
18	Öğrenci Beklentileri (f= 1;% 1)	Farklı Ülkelerde Ders Kitapları (f= 1;% 1)	Tutum (Öğretmen, Öğrenci, Yönetici Adayları) (f= 3;% 1)
19		Öğrenci beklentileri (f= 1;% 1)	Sınıf Yönetimi (f= 2;% 1)
20		Öğretmen motivasyonları (f= 1;% 1)	Yükseköğretimde coğrafya eğitimi (f= 2;% 1)
21		Öğretmenlerin mesleki memnuniyeti (f= 1;% 1)	Coğrafya Dersinin amaçları (f= 1;% 1)
22			Farklı Ülkelerde Ders Kitapları (f= 1;% 1)
23			Öğretmen motivasyonları (f= 1;% 1)
Toplam	12	80	137

Coğrafya eğitimi alanında tamamlanan tezlerin konularının yılları göre dağılımı incelendiğinde (Tablo 6); 2000 yılından önce tamamlanan tezlerin sayısının (f=12) ve konu çeşitliliğinin (f=6) az olduğu dikkat çekmektedir. Bu dönemde sırasıyla “Coğrafya eğitimi, sorunlar ve çözüm önerileri”, “Öğretim yaklaşımları, yöntemleri, teknikleri ve stratejileri”, “Ders kitabı”, “CBS”, “Görsel araç-gereç hazırlama, okuma ve kullanma” ve “Öğretim Programı” konularında çalışmalar yapılmıştır. Ancak 2000 yılından sonraki üç dönemde de gerek tamamlanan tezlerin sayısında gerekse çalışılan konuların çeşitliliğinde bir artışın olduğu görülmektedir. Son üç dönemde dikkat çeken önemli bir nokta ise “Öğretim yaklaşımları, yöntemleri, teknikleri ve stratejileri” konularında tamamlanan tezlerin diğer konulara oranla oldukça fazla olmasıdır. “Coğrafya öğretimi, sorunlar ve çözüm önerileri” konulu çalışmaların sayısı 2000 yılı öncesindeki dönemde ilk sırada, 2000-2003 ve 2004-2007 yılları arasındaki iki dönemde ikinci sırada yer almaktadır ve sayılarında da bir düşüş görülmektedir. Hatta bu düşüş 2008-2011 yılları arasında da devam ederek çalışılan konular arasında bu dönemde yerini önceki dönemlerde az çalışılan konular arasında yer alan “Çevre eğitimi” konulu çalışmalar olarak ikinci sıradan üçüncü sıraya gerilemiştir. Önceki dönemlerden farklı olarak 2008-2011 yılları arasında “çevre eğitimi”

konusunda tamamlanan tezlerin sayısında hızlı bir artış görülmektedir. Bunların dışında özellikle sayılarında dönemler arasında küçük farklılıklar göstermekle birlikte “Öğretim teknolojileri”, “Öğretim programı”, “Kavram (hatırlama, algılama, kavram yanılgıları)”, “Görsel araç-gereç hazırlama, okuma, kullanma”, “Tutum (öğretmen, öğrenci, yönetici adayları)”, “Ders kitabı”, “Doğal afetler”, “CBS”, “Farklı ülkelerde coğrafya öğretim programları ve karşılaştırılması”, “Ölçme değerlendirme” ve “Coğrafya öğretim tarihi” konularında yapılan çalışmalar ortaktır. “Coğrafya eğitiminin önemi”, “Öğrenci beklentileri” konuları 2000-2003 ve 2004-2007 dönemlerinde tamamlanan lisansüstü tezlerde ortakken, 2007-2011 döneminde bu konularda tamamlanan tezlere rastlanmamıştır. 2000-2003 ve 2007-2011 dönemlerinde tamamlanan tezlerde “Öğretmen ve öğretmen adaylarının yeterlilikleri” ve “Coğrafya dersinin amaçları” konuları ortaktır. 2004-2007 ve 2008-2011 dönemlerinde ise “Coğrafi beceriler”, “Yükseköğretimde coğrafya eğitimi”, “Farklı ülkelerde ders kitapları” ve “Öğretmen motivasyonları” konuları çalışılan ortak konuları oluşturmaktadır. Önceki dönemlerden farklı olarak 2008-2011 yılları arasında çalışılan; “Farklı ülkelerde yükseköğretimde coğrafya”, “Sürdürülebilir kalkınma eğitimi” ve “Sınıf yönetimi” konular önceki dönemlerde çalışılmamıştır.

Tablo 7. Coğrafya Eğitimi Alanında En Fazla Tez Hazırlanan Üniversitelerde Tezlerin Konularına Göre Dağılımı

Sıra	Gazi Üniversitesi	Marmara Üniversitesi	Selçuk Üniversitesi	Atatürk Üniversitesi	Dokuz Eylül Üniversitesi
1	Öğretim yaklaşımları, yöntemleri, teknikleri, stratejileri (f= 76; % 45)	Öğretim yaklaşımları, yöntemleri, teknikleri, stratejileri (f= 24;% 25)	Coğrafya Öğretimi, Sorunlar ve Çözüm Önerileri (f= 5;% 24)	Öğretim Programı (f= 3;% 16)	Çevre Eğitimi (f= 3;% 23)
2	Coğrafya Öğretimi, Sorunlar ve Çözüm Önerileri (f= 13; % 7)	Coğrafya Öğretimi, Sorunlar ve Çözüm Önerileri (f= 12;% 13)	Öğretim yaklaşımları, yöntemleri, teknikleri, stratejileri (f= 5;% 24)	Öğretim yaklaşımları, yöntemleri, teknikleri, stratejileri (f= 3;% 16)	Ders Kitabı (f= 2;% 15)
3	Coğrafi Beceriler (f= 9;% 5)	Farklı Ülkelerde Coğrafya Öğretim Programları ve	Öğretim Programı (f= 3;% 14)	Coğrafya Öğretimi, Sorunlar ve Çözüm Önerileri	Öğretim yaklaşımları, yöntemleri, teknikleri, stratejileri

COĞRAFYA EĞİTİMİNDE YÖNELİMLER: 2012 YILINA KADAR YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLER ÜZERİNE BİR META-ANALİZ ÇALIŞMASI

		Karşılaştırılma sı (f= 12;% 13)		(f= 2;% 11)	(f= 2;% 15)
4	Çevre Eğitimi (f= 9;% 5)	Öğretim Teknolojileri (f= 6;% 6)	Ders Kitabı (f= 2;% 9)	Ders Kitabı (f= 2;% 11)	Coğrafya Öğretimi, Sorunlar ve Çözüm Önerileri (f= 1;% 8)
5	Öğretim Programı (f= 9;% 5)	Coğrafya Öğretim Tarihi (f= 5;% 5)	Görsel araç- gereç hazırlama, okuma, kullanma (f= 2;% 9)	Öğretim Teknolojileri (f= 2;% 11)	Farklı Ülkelerde Coğrafya Öğretim Programları ve Karşılaştırıl- ması (f= 1;% 8)
6	Görsel araç- gereç hazırlama, okuma, kullanma (f= 7;% 4)	Tutum (Öğretmen, Öğrenci, Yönetici Adayları) (f= 5;% 5)	Coğrafya Öğretim Tarihi (f= 1;% 5)	CBS (f= 1;% 6)	Farklı Ülkelerde Yükseköğre- timde Coğrafya (f= 1;% 8)
7	Ölçme Değerlendirme (f= 7;% 4)	CBS (f= 4;% 4)	Doğal Afetler (f= 1;% 5)	Çevre Eğitimi (f= 1;% 6)	Öğretim Teknolojiler i (f= 1;% 8)
8	Ders Kitabı (f= 5;% 3)	Kavram (Hatırlama, Algılama, Kavram Yanılgıları) (f= 4;% 4)	Farklı Ülkelerde Coğrafya Öğretim Programları ve Karşılaştırıl- ması (f= 1;% 5)	Doğal Afetler (f= 1;% 6)	Tutum (Öğretmen, Öğrenci, Yönetici Adayları) (f= 1;% 8)
9	Farklı Ülkelerde Coğrafya Öğretim Programları ve Karşılaştırılma sı (f= 5;% 3)	Öğretim Programı (f= 4;% 4)	Farklı Ülkelerde Ders Kitapları (f= 1;% 5)	Farklı Ülkelerde Ders Kitapları (f= 1;% 6)	Yükseköğre- timde coğrafya eğitimi (f= 1;% 8)
10	Kavram (Hatırlama, Algılama, Kavram Yanılgıları)	Ders Kitabı (f= 3;% 3)		Kavram (Hatırlama, Algılama, Kavram Yanılgıları)	

MEHMET FATİH KAYA

	(f= 5;% 3)		(f= 1;% 6)	
11	Tutum (Öğretmen, Öğrenci, Yönetici Adayları) (f= 5;% 3)	Görsel araç- gereç hazırlama, okuma, kullanma (f= 3;% 3)	Yükseköğreti mde coğrafya eğitimi (f= 1;% 6)	
12	CBS (f= 4;% 2)	Coğrafi Beceriler (f= 2;% 2)		
13	Öğretim Teknolojileri (f= 4;% 2)	Coğrafya Eğitiminin Önemi (f= 2;% 2)		
14	Öğretmen ve öğretmen adaylarının yeterlilikleri (f= 3;% 2)	Çevre Eğitimi (f= 2;% 2)		
15	Doğal Afetler (f= 2;% 1)	Farklı Ülkelerde Yükseköğreti mde Coğrafya (f= 2;% 2)		
16	Öğrenci beklentileri (f= 2;% 1)	Öğretmen ve öğretmen adaylarının yeterlilikleri (f= 2;% 2)		
17	Coğrafya Dersinin amaçları (f= 1;% 1)	Coğrafya Dersinin amaçları (f= 1;% 1)		
18	Coğrafya Eğitiminin Önemi (f= 1;% 1)	Öğretmen motivasyonları (f= 1;% 1)		
19	Öğretmen motivasyonları (f= 1;% 1)	Öğretmenlerin mesleki memnuniyeti (f= 1;% 1)		
20	Sınıf Yönetimi (f= 1;% 1)	Sınıf Yönetimi (f= 1;% 1)		
21	Yükseköğreti mde coğrafya eğitimi (f= 1;% 1)	Sürdürülebilir Kalkınma Eğitimi (f= 1;% 1)		
Toplam	170	97	21	18
			13	

COĞRAFYA EĞİTİMİNDE YÖNELİMLER: 2012 YILINA KADAR YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLER ÜZERİNE BİR META-ANALİZ ÇALIŞMASI

Coğrafya eğitimi alanındaki lisansüstü tezlerin yarısından fazlası (% 63) Gazi ve Marmara Üniversitesinde tamamlanmıştır. Her iki üniversitede de aynı sayıda (f=21) konu üzerinde çalışılmış, ancak Gazi üniversitesinde tamamlanan tezlerin sayısının (f=170) fazla olması dikkat çekicidir. Selçuk üniversitesinde ise tamamlanan tezlerin sayısının Atatürk üniversitesinde tamamlanan tezlerin sayısından fazla olmasına karşın, Atatürk üniversitesinde tamamlanan tezlerin konularının çeşitlilik gösterdiği görülmektedir.

Gazi, Marmara ve Selçuk üniversitelerinde “Öğretim yaklaşımları, yöntem, teknik ve stratejileri” ile “Coğrafya öğretimi, sorunlar ve çözüm önerileri” en fazla çalışılan ortak konulardır. Atatürk üniversitesinde ise en fazla çalışılan konunun “öğretim programı” olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla “Öğretim yaklaşımları, yöntem, teknik ve stratejileri” ile “Coğrafya öğretimi, sorunlar ve çözüm önerileri” takip etmektedir. Dokuz Eylül üniversitesinde diğer üniversitelerden farklı olarak en fazla “Çevre eğitimi” konusunda lisansüstü tezlerin tamamlandığını; bunu sırasıyla “Ders kitabı”, “Öğretim yaklaşımları, yöntem, teknik ve stratejileri” ve “Coğrafya öğretimi, sorunlar ve çözüm önerileri” konularının takip ettiğini görüyoruz..

Tablo 7’de yer alan üniversitelerde (Gazi, Marmara, Selçuk, Atatürk ve Dokuz Eylül üniversiteleri) “Öğretim yaklaşımları, yöntem, teknik ve stratejileri”, “Coğrafya öğretimi, sorunlar ve çözüm önerileri” ve “Ders kitabı” konularında lisansüstü tezlerin tamamlandığı görülmektedir. Söz konusu üniversitelerden dördünde; “Öğretim programı”, “Görsel araç-gereç hazırlama, okuma ve kullanma” (Gazi, Marmara, Selçuk, Atatürk üniversiteleri), “Öğretim teknolojileri”, “Çevre eğitimi” (Gazi, Marmara, Atatürk ve Dokuz Eylül üniversiteleri), “Farklı ülkelerde coğrafya öğretim programları ve karşılaştırılması” (Gazi, Marmara, Selçuk ve Dokuz Eylül üniversiteleri) konularında lisansüstü tezlerin tamamlandığı görülmektedir. Üçünde; “Tutum (öğretmen, öğrenci, yönetici adayları)” (Gazi, Marmara, Dokuz Eylül üniversiteleri), “Kavram (hatırlama, algılama, kavram yanılığları)” ve “CBS” (Gazi, Marmara ve Atatürk üniversiteleri), “Doğal afetler” (Gazi, Selçuk ve Atatürk üniversiteleri), “Yüksek öğretimde coğrafya eğitimi” (Gazi, Atatürk ve Dokuz Eylül üniversiteleri) konularında ortak lisansüstü tezler tamamlanmıştır. İkisinde; “Coğrafi beceriler”, “Öğretmen ve öğretmen adaylarının yeterlilikleri”, “Coğrafya dersinin

amaçları”, “Coğrafya eğitiminin önemi”, “Öğretmen motivasyonları” ve “Sınıf yönetimi” (Gazi, Marmara üniversiteleri), “Coğrafya öğretim tarihi” (Marmara ve Selçuk üniversiteleri), “Farklı ülkelerde yükseköğretimde coğrafya” (Marmara ve Dokuz Eylül üniversiteleri), “Farklı ülkelerde ders kitapları” (Selçuk ve Atatürk üniversiteleri) konuları tamamlanan lisansüstü tezlerde ortak konular arasındadır. “Öğrenci beklentileri” (Gazi üniversitesi) ve “Öğretmenlerin mesleki memnuniyeti” ve “Sürdürülebilir kalkınma eğitimi” (Marmara üniversitesi) konularında ise yalnızca bir üniversitede tamamlanan tezler tespit edilmiştir.

TARTIŞMA

Her bilimde olduğu gibi coğrafyayı da durağan bir bilim olmaktan kurtaran bilimsel çalışmalar aynı zamanda alanda yapılan yenilik ve gelişmelere dair önemli birer vesikadır. Bu çalışmada 2012 yılına kadar coğrafya eğitimi alanında tamamlanan lisansüstü tezlerin incelenmesi sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda; coğrafya eğitimi alanında yaşanan gelişmelerin, eğilimlerin, eksik kalan ya da yeni çalışılacak alanların tespit edilmesinin yanı sıra etkili bir coğrafya eğitiminin verilmesine yönelik öncelikler belirlenmeye çalışılmıştır.

Türkiye’de coğrafya eğitimi alanında 2000 yılı öncesi dönemde 12 lisansüstü tez (yüksek lisans 11, doktora 1) ve 2000 yılından sonra ise 410 lisansüstü tez (yüksek lisans 349, doktora 61) tamamlanmıştır. 2000 ile 2012 yılları arasındaki dönemlerde tamamlanan lisansüstü tezlerin sayısındaki artışın yanı sıra konu çeşitliliğinde de kademeli olarak bir artış görülmüştür. Yaşanan bu gelişmelerden hareketle coğrafya eğitiminin gelişim sürecini; temellerin atıldığı 2000 öncesi ve gelişmelerin yaşandığı 2000 ve sonrası olmak üzere iki döneme ayırabiliriz. 2000 yılı öncesinde tamamlanan lisansüstü tezlerde çalışılan konuların (Coğrafya öğretimi, sorunlar ve çözüm önerileri; öğretim yaklaşımları, yöntemleri, teknikleri, stratejileri; ders kitabı; CBS; görsel araç-gereç hazırlama, okuma, kullanma; öğretim programı) sonraki dönemlerde de çalışılmış olması, bu dönemin coğrafya eğitiminin temellerini oluşturma açısından ayrı bir önem taşıdığını göstermektedir. Örneğin; CBS’in eğitimde uygulama çalışmaları Türkiye’de yeni iken 2000 yılı öncesinde konunun çalışılmış olması yaşanan teknolojik gelişmelerin yakından takip edildiğini de göstermektedir.

COĞRAFYA EĞİTİMİNDE YÖNELİMLER: 2012 YILINA KADAR YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLER ÜZERİNE BİR META-ANALİZ ÇALIŞMASI

2004 yılından sonra tamamlanan doktora tez sayıları ve oranlarındaki artış ise dikkat çekicidir. Bu durum üzerinde 2004 yılı öncesinde yüksek lisans tezlerini başarıyla tamamlayan araştırmacıların doktora programlarına başlamalarının etkili olduğunu söyleyebiliriz. Buna karşın tamamlanan doktora tezlerin oranlarının yüksek lisans tez oranlarının çok altında olması; Şahin, Göğebakan-Yıldız ve Duman (2011)'ın da belirttiği gibi, üniversitelerde alana ilişkin yetişmiş öğretim üyesi kadrolarının sayıca yetersizliği ve doktora programlarına ait kadroların buna bağlı olarak sınırlı tutulmasıyla açıklanabilir. Coğrafya eğitiminde tamamlanan lisansüstü tezlerin sayı ve konu çeşitliliğinde üniversiteler arasında farklılık göstermesi de bu duruma kanıt olarak gösterilebilir.

Üniversiteleri, tamamlanan lisansüstü tezlerde temel olarak kabul edilebilecek konuların genel anlamda ortak olmasına karşın konu çeşitliliğinin fazla olduğu söylenebilir. Tamamlanan lisansüstü tezlerde konu çeşitliliğinin fazla olması; Tarman, Güven ve Aktaşlı (2011)'nın da belirttiği gibi, tamamlanan lisansüstü tezlerin özgünlüğüne de kanıt olarak gösterilebilir. Ayrıca, sayı ve konu çeşitliliği açısından ön plana çıkan üniversitelerin ise çalışılan farklı konularla coğrafya eğitiminde yeni bir bakış açısı getirerek, coğrafya eğitiminin gelişim sürecinde lokomotif görevi üstlendiğini de söyleyebiliriz.

Tamamlanan lisansüstü tezleri hedef kitlesi açısından değerlendirdiğimizde, yarısından fazlasının ortaöğretime yönelik olduğu, bunu sırasıyla ilköğretim ve yükseköğretimin izlediği görülmektedir. Ortaöğretime yönelik tamamlanan lisansüstü tezlerin sayılarının fazla olmasında coğrafya adı altında 9. sınıftan itibaren bağımsız bir ders olarak verilmesinin etkili olduğunu söyleyebiliriz. İlköğretimde ise coğrafyanın I. kademede Hayat ve Fen Bilgisi, II. kademede ise Sosyal Bilgiler dersi adı altında diğer branşlarla bütünleştirilerek verilmesinden kaynaklanan coğrafi konulardaki azalma, bu öğretim kademelerine yönelik hazırlanan lisansüstü tez sayılarını da önemli ölçüde etkilediği şeklinde yorumlanabilir. Tamamlanan lisansüstü tezlerin hedef kitleleri arasında okul öncesinin olmamasının, ilköğretim I. ve II. kademesinin ise az olmasını her ne kadar bu alanda coğrafi bilginin yoğunluğunun az olması şeklinde yorumlanabilse de, bu alanda yapılan çalışmaların eksik olduğunu da söyleyebiliriz. Okul öncesi ve okul çağlarında oluşan ilgiler ve tutumlar gelecekteki istenilen davranışların temelini oluşturduğundan

(Haan, 1998), coğrafya eğitiminin ne kadar erken yaşta başlarsa o kadar olumlu sonuçlar vereceği düşünülmektedir. Can Yaşar, İnal, Uyanık, Yazıcı (2012) ve Ünlü (2001) yapmış oldukları çalışmada okul öncesi eğitiminde coğrafya eğitiminin önemine vurgu yaparak gelecekte akademik başarılarını olumlu yönde etkileyeceğini belirtmişlerdir. Yükseköğretimde coğrafya eğitimine yönelik çalışmaların az olması bu öğretim kademesine yönelik çalışmaların, ortaöğretim ve ilköğretime yönelik çalışmaların gölgesinde kaldığını da göstermektedir. Yükseköğretimde; coğrafya öğretmenliği ve coğrafya bölümlerinde kapsamlı, farklı bölümlerde de (ilköğretim sosyal bilgiler, sınıf öğretmenliği gibi) zorunlu ya da seçmeli olarak coğrafya eğitimi verilmektedir. Yükseköğretimde coğrafya eğitim kalitesinin artırılması; gelecekte eğitim ve öğretim faaliyetlerini üstlenecek öğretmen adaylarının donanımlı yetiştirilmelerini, dolayısıyla üstlenecekleri öğretim görevlerinde coğrafya eğitiminin gelişimine de katkı sağlayacağından oldukça önemlidir.

Coğrafya eğitimi alanında tamamlanan lisansüstü tezlerin büyük bir bölümü eğitim bilimleri enstitülerinde yapılmıştır. 2000 yılı öncesinde ise bu durumun tam tersi olduğu görülmektedir. Özellikle birçok üniversitede eğitim bilimleri enstitülerinin 2000 yılından itibaren kurulmaya başlaması ve coğrafya eğitimi anabilim dalların bu enstitülere bağlanması eğitim bilimleri enstitülerinde tamamlanan lisansüstü tezlerin sayısının sosyal bilimler enstitülerine oranla daha fazla olması üzerinde etkili olmuştur. Ancak sosyal bilimler enstitülerinde tamamlanan lisansüstü tezlerin ise azımsanmayacak sayıda olduğu ve son yıllarda önemli bir artış olduğu dikkat çekicidir. Bu durum coğrafya eğitimi alanında çalışmaların, gelişim sürecinde ve eğitim bilimleri enstitüleri kurulmamış olan üniversitelerde de arttığını göstermektedir. Diğer (Fen Bilimleri, Atatürk İlkeleri ve İnkilâp Tarihi) enstitülerde ise tamamlanan lisansüstü tezlerin az olduğu görülmektedir.

Coğrafya eğitimi alanında tamamlanan lisansüstü tezlerde en fazla “Öğretim yaklaşımları, yöntemleri, teknikleri ve stratejileri” konusu çalışılmıştır. Şahin, Gögebakan-Yıldız, Duman (2011), Geçit (2010 a), Aksoy, Sönmez, Merey ve Kaymakçı (2009) tarafından yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Konunun; gerek yöntemlerin geliştirilmesi gerekse de yeni yöntemlerin coğrafya eğitimi alanında uygulama sürecine dâhil edilmesi sürecinde -deneysel çalışma

COĞRAFYA EĞİTİMİNDE YÖNELİMLER: 2012 YILINA KADAR YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLER ÜZERİNE BİR META-ANALİZ ÇALIŞMASI

gerektiren- nitelikli çalışmaları ortaya koyması, bu konuda tamamlanan lisansüstü tezlerin sayısının fazla olmasında etkili olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca tamamlanan lisansüstü tezlerde bu konunun çok fazla çalışılmış olması, bu konuların birbirilerini tamamlayarak uygun öğretim yaklaşımı, yöntem, teknik ve strateji seçiminde de yol gösterici olması açısından da olumlu olarak değerlendirilebilir.

2000 sonrasında tamamlanan yüksek lisans ve doktora tez sayılarındaki artış - bu alanda lisansüstü tezi tamamlayan araştırmacıların alandaki yayın sayısının ve kalitesinin artmasına katkı sağlayacaktır-coğrafya eğitimi alanındaki çalışmaların artacağını da göstermektedir. 2008-2011 döneminde tamamlanan yüksek lisans tezlerinden yola çıkarak 2012-2015 döneminde ise doktora taleplerinde bir artışın söz konusu olacağını söyleyebiliriz.

ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıda önerilerde bulunulmuştur.

- Üniversitelerde coğrafya eğitimi alanında açılan akademisyen kadrolarının ve doktora tez programı kontenjanlarının artırılması coğrafya eğitiminin gelişme sürecine katkı sağlayabilir.
- Üniversitelerle işbirliği içinde çalışan çeşitli kurumlarda coğrafya eğitimi alanında doktora programını tamamlayan araştırmacıların uzmanlık alanlarıyla ilgili olarak (Ar-Ge, program geliştirme, ders kitabı hazırlama gibi) araştırmalarına devam edebilecekleri iş olanaklarının sağlanması, coğrafya eğitimi alanını daha çekici kılarak nitelikli çalışma sayısını da arttırabilir.
- Ulusal düzeyde coğrafya eğitimi alanında kongre, panel ve sempozyumların düzenlenmesi gerektiğini söyleyebiliriz. Bu tür çalışmalar araştırmacıların bir araya gelerek bilgi alışverişlerinde bulunmalarını sağladığından önemlidir.
- Coğrafya eğitimi alanında tamamlanan lisansüstü tezlerin gerek sayılarında gerekse de çalışılan konularında ön plana çıkan üniversitelerle diğer üniversitelerin işbirliğinin sağlanmasının (ortak; tez yürütücülüğü, proje, araştırma gibi), coğrafya eğitiminde

yapılacak olan çalışmaların niteliğini ve niceliğini artıracığı düşünülmektedir.

- Eğitim fakültelerinin coğrafya öğretmenliği bölümlerinin işbirliğiyle uluslar arası indeksli coğrafya eğitim dergisinin çıkarılması, yaşanan gelişmeleri takip ve çalışmaya teşvik etme açısından olumlu sonuçlar verebilir.
- Coğrafya eğitimcilerinin akademik performans göstergelerinin oluşturularak başarılı akademisyenlerin teşvik edilmesi ve ödüllendirilmesinin, araştırmacıların çalışma motivasyonlarını artıracığını söyleyebiliriz.
- Saracaloğlu, Yalın Uçar ve Dursun (2009); Suna, Karadağ ve Ay (2007) tarafında yapılan çalışmada öğretim elemanların araştırma sürecinde karşılaştıkları sorunları; zaman sınırlılığı, ekonomik sorunlar (veri toplamak için yapılan harcamalar), bürokratik işlemler (yazışma ve izin sürecinin uzunluğu), işbirliği sorunu, uygulama sınıfı-okulu bulamamak, katılımcıların isteksizliği, yabancı kaynaklara ulaşmanın zorluğu, araştırma yöntem ve istatistik konularında bilgi eksikliği, kaynaklara ulaşma, yabancı dil sorunu, yönetsel olarak araştırma yapmanın engellenmesi, araç-gereç yetersizliği, teknolojiyi etkili kullanamama olarak belirtmişlerdir. Araştırma sürecinde karşılaşılan sorunların giderilerek; coğrafya eğitimi alanında çalışma yapmayı düşünen araştırmacılara her türlü desteğin verilerek lisansüstü tez ve yapılacak bilimsel araştırmalar konusunda özendirilmelerinin sağlanması gerektiğini söyleyebiliriz.
- Yapılacak olan lisansüstü tez çalışmalarda hedef kitle olarak ortaöğretime yönelik çalışmaların devam ettirilmesinin yanı sıra okul öncesi ve yüksek öğretim başta olmak üzere ilköğretim I. ve II. kademeye de önem verilmesi gerektiğini söyleyebiliriz. Ayrıca coğrafya öğretmenliği ve coğrafya bölümlerinin yanı sıra sosyal bilgiler ve okul öncesi öğretmenliği bölümlerinde coğrafya eğitimi alanında lisansüstü tez çalışmalarının teşvik edilmesi hedef kitlelerinin farklılaşmasını dolayısıyla okul öncesinden yükseköğretime kadar olan süreçte verilen coğrafya eğitiminin kalitesinin artmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

COĞRAFYA EĞİTİMİNDE YÖNELİMLER: 2012 YILINA KADAR YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLER ÜZERİNE BİR META-ANALİZ ÇALIŞMASI

- Coğrafya eğitiminde ulusal Ar-Ge önceliklerinin belirlenmesi; bu doğrultuda araştırmacıları yönlendireceğinden coğrafya eğitiminin hedeflerine ulaşma sürecinde etkili olabilir.
- Ulusal ve uluslararası coğrafya eğitimi araştırma merkezi kurularak coğrafya eğitiminde önde gelen yabancı araştırmacıların katılımının sağlanmasının ayrıca Türkiye’de coğrafya eğitimi alanında çalışan araştırmacıların ise uluslar arası çalışmalara katılmalarının sağlanmasının coğrafya eğitiminin dünya ölçeğinde yaşanan gelişmeler ışığında gelişmesine katkı sağlayacağını söyleyebiliriz.
- Tamamlanan lisansüstü tezlerin verileri doğrultusunda mevcut durumun yeniden düzenlenmesinin ve yapılan düzenlemenin etkinliğinin ortaya konulması için aynı konudaki çalışmaların süreklilik göstermesi, bilimsel gelişmeler ışığında coğrafya eğitim kalitesinin gelişmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Akinoğlu, O. (2005). “*Coğrafya Eğitiminin Etkililiği ve Sorunları*” Marmara Coğrafya Dergisi, sayı 12, s.77-96, İstanbul.
- Akinoğlu, O. ve Bakır, S. A. (2003). “*İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Coğrafya Konularını Öğrenmeleriyle İlgili Durum Analizi*” Marmara Coğrafya Dergisi, sayı 8, s.83-106, İstanbul.
- Akengin, H. ve Kayalı, H. (2003). “*Üniversite Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Coğrafya Bilgilerinin Kalıcılığı Üzerine Bazı Değişkenlerinin Etkileri*” Marmara Coğrafya Dergisi, sayı 8, s.107-122, İstanbul.
- Aksoy, H. ve Ünlü, M. (2012). “*Coğrafya Derslerinde Harita Becerisine Yönelik Uygulamaların Öğrenci Tutumlarına Etkisi*” Marmara Coğrafya Dergisi, sayı 26, s.16-41, İstanbul.
- Aksoy, B., Sönmez, F., Merey, Z. ve Kaymakçı, S. (2009). “*Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında Yapılan Lisans ve Doktora Tezlerinin Değerlendirilmesi [Öz]*” IV. Sosyal Bilimler

- Eğitimi Kongresi. içinde (s. 91). 7-9 Ekim, İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Alkış, S. (2005). “İlköğretim Birinci Kademde Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Coğrafya Konularıyla İlgili Kavramların Belirlenmesi (2004 Programına Göre)” Marmara Coğrafya Dergisi, sayı 11, s. 81-90, İstanbul.
- Arı, Y. (2010). “Coğrafyayı Neden Çok Boyutlu Olarak Tanımlamaya ve Öğrenmeye İhtiyaç Vardır?” R. Özey ve A. Demirci (Ed.), Coğrafya Öğretiminde Yöntem ve Yaklaşımlar içinde (s. 17-38), İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Artvinli, E. ve Kaya, N. (2010). “1992 Uluslararası Coğrafya Eğitimi Bildirgesi ve Türkiye’deki Yansımaları” Marmara Coğrafya Dergisi, sayı 22, s.93-127, İstanbul.
- Artvinli, E. (2009). “Coğrafya Öğretmenlerinin Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS)’ne İlişkin Yaklaşımları” Balıkesir Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, sayı 12 (22), s.40-57, Ankara.
- Audet, R. & Ludwig, G. (2000). GIS in schools, Esri Press, California.
- Bacanak, A., Değirmenci, S., Karamustafaoğlu, S. ve Karamustafaoğlu, O. (2011). “Fen Eğitimi Makaleleri: Yöntem Analizi” Türk Fen Eğitimi Dergisi, sayı 8 (1), s.119-132, Trabzon.
- Balcı, A. (2012). “Türkiye’nin Coğrafi Konum Özelliklerini Tasvire Dayalı Etkinliklerle Öğretmeye Yönelik Nitel Bir Araştırma” Marmara Coğrafya Dergisi, sayı 26, s.216-259, İstanbul.
- Ballantyne, R. R. (1999). “Teaching Environmental Concepts, Attitudes and Behaviour Through Geography Education: Findings of An International Survey” International Research in Geographical and Environmental Education, sayı 8(1), s.40-58.
- Bebe, H. İ. ve Ünlü, M. (2012). “İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin Coğrafya İçeriği Açısından İncelenmesi” Marmara Coğrafya Dergisi, sayı 26, s.260-286, İstanbul.
- Bednartz, S. (2000). “Geography Education Research In The Journal of Geography 1988-1997” International Research in

COĞRAFYA EĞİTİMİNDE YÖNELİMLER: 2012 YILINA KADAR YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLER ÜZERİNE BİR META-ANALİZ ÇALIŞMASI

- Geographical and Environmental Education, sayı 9 (2), s. 128-140.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2009). Bilimsel araştırma yöntemleri, Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- Campbell, J. B. (2007). "GloVis as a Resource For Teaching Geographic Content and Concepts" Journal of Geography, sayı 106 (6), s.239-251.
- Can Yaşar, M., İnal, G., Uyanık, Ö. ve Yazıcı, H. (2012). "Okul Öncesi Dönemde Coğrafya Eğitimi" Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, sayı 11 (39), s.75-87, Diyarbakır.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2004). A Guide To Teaching Practice, Fourth Edition, RoudledgeFalmer. London and New York.
- Demiralp, N. (2007). "Coğrafya Eğitiminde Materyaller Ve 2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programı" Kastamonu Eğitim Dergisi, sayı 15 (1), s.373-384, Kastamonu.
- Demirci, A. (2003). "Ders Kitapları ve Kitap Setlerinin Öğrenci Merkezli Eğitim Açısından Coğrafya Öğretimindeki Rolünün Abd'deki Örnekleri Yönünden Değerlendirilmesi" Marmara Coğrafya Dergisi, sayı 7, s.81-105, İstanbul.
- Demirkaya, H. ve Tomal, N. (2002). "Lise Coğrafya Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi ve Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri" Marmara Coğrafya Dergisi, sayı 5, s.153-169, İstanbul.
- Elton, L. (2001). "Research and Teaching: What are The Real Relationships?" Teaching in Higher Education, sayı 6(1), s.43-56.
- Fitzpatrick, C., & Maguire, D. J. (2000). GIS in Schools: Infrastructure, Methodology and Role. In D. R. Green, (Ed.), GIS: A Sourcebook for Schools. (s.62-73). Taylor & Francis, London and New York.

- Geçit, Y. (2010). “Coğrafya Eğitimi Araştırmalarında Temel Yönelimler” Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi, sayı 10 (2), s.923-987, İstanbul.
- Glass, G. V., McGaw, B., & Smith, M. L. (1981). Meta-analysis in social research, Sage Publications, Beverly Hills.
- Haan, G. (1998). Ökologie-Handbuch, Grundschule, Belz Verlag, Weinheim & Basel.
- Healey, M. (2003). “Promoting Lifelong Professional Development In Geography Education: International Perspectives On Developing The Scholarship Of Teaching In Higher Education In The Twenty-First Century” The Professional Geographer, sayı 55(1), s.1-17.
- İlhan, A. (2007). “Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Coğrafya Lisans Programı İle Cambridge Üniversitesi Coğrafya Bölümü Lisans Ders Programının Karşılaştırılması” Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, sayı 22, s.152-162, İzmir.
- İncekara, S. (2007). “Ortaöğretim Coğrafya Eğitiminde Uluslararası Eğilimler ve Türkiye Örneği” Marmara Coğrafya Dergisi, sayı 16, s.109-130, İstanbul.
- İncekara, S. (2009). “Uluslararası Alanda Coğrafya Eğitimi Araştırmaları ve Türkiye’den Örnekler: Mevcut Durum ve Gelecek Yönler” Doğu Coğrafya Dergisi, sayı 14 (21), s.123-136, Erzurum.
- Karasu, Z. ve Ünlü, M. (2006). “Coğrafya Öğretiminde Oluşturmacı Öğretim Yönteminin Öğrencinin Akademik Başarısına Etkisi” Marmara Coğrafya Dergisi, sayı 12, s.105-128, İstanbul.
- Kayan, İ. (2000). “Türkiye Üniversitelerinde Coğrafya Eğitimi” Ege Coğrafya Dergisi, sayı 11, s.7-22, İzmir.
- Kent, W. A. (2003). Geography and Information And Communications Technologies: Some Futures Thinking. In R. Gerber, (Ed.), International Handbook on Geographical Education (s.337-344). Kluwer Academic Publishers, The Netherlands.

*COĞRAFYA EĞİTİMİNDE YÖNELİMLER: 2012 YILINA KADAR YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLER
ÜZERİNE BİR META-ANALİZ ÇALIŞMASI*

- Kızılçaoğlu, A. (2003). “Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitapları Değerlendirme Ölçütleri” Marmara Coğrafya Dergisi, sayı 8, s.19-33, İstanbul.
- Kızılçaoğlu, A. (2006). “Coğrafya Dersi Öğretim Programı Hakkında Düşünceler” Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, sayı 9 (16), s.1-19, Balıkesir.
- Koçman, A. (1999). “Cumhuriyet Döneminde Yüksek Öğretim Kurumlarında Coğrafya Öğretimi ve Sorunları” Ege Coğrafya Dergisi, sayı 10, s.1-14, İzmir.
- Köseoğlu, İ. ve Ünlü, M. (2006). “Coğrafya Dersinde Drama Tekniğinin Öğrenci Başarısına Etkisi” Marmara Coğrafya Dergisi, sayı 13, s.125-132, İstanbul.
- Lemberg, D. & Stoltman, J.P. (2001). “Geography Teaching and The New Technologies: Opportunities and Challenges” Journal of Education, sayı 181 (3), s.63-76.
- Lidstone, J. (2003). Relevant Knowledge, Skills, and Values In Geographical Education. In R. Gerber, (ed.) International Handbook on Geographical Education (s.35-46), Kluwer Academic Publishers The Netherlands.
- Lipsey, M. & Wilson, D. B. (2001). Practical Meta-Analysis. Sage Publication, London.
- McClurg, P. & Buss, A. (2007). “Professional Development: Teachers Use Of Gis To Enhance Student Learning” Journal of Geography, sayı 106(2), s.79-87.
- Morgan, J. (2006). Discerning Citizenship In Geography Education. In J. Lindstone and M. Williams, (Ed.), Geographical Education In a Changing World: Past Experience, Current Trends, and Future Challenges (s.213–227). Springer, Dordrecht, Netherlands.
- Öztürk, M. (2007). Coğrafya: Gelişimi, İçeriği, Eğitimi. S. Karabağ ve S. Şahin (Ed.). Kuram ve Uygulamada Coğrafya Eğitimi içinde (s.1-55), Gazi Kitabevi, Ankara.

- Paradis, T. W., & Dexter, L. R. (2007). “*Learner-Centered Teaching and Assessment In An Undergraduate Field Analysis Course*” *Journal of Geography*, sayı 106 (4), s.171-180.
- Roschelle, J. M., Pea, R. D., Hoadley, C. M., Gordin, D. N., & Means, B. M. (2000). “*Changing How and What Children Learn In School With Computer-Based Technologies*” *The Future of Children*, sayı 10(2), s.76-101.
- Saracaloğlu, A. S., Uçar, M. Y. ve Dursun, F. (2009). “*Öğretim Elemanlarının Araştırma Süreçlerinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri*” *The First International Congress of Education Research*, 01-03 Mayıs, Çanakkale.
- Suna, Ç., Karadağ, R. ve Ay, T. S. (2007). Yüksek Lisans Programı Öğrencilerinin Bilimsel Araştırma Sürecinde Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşleri, III. Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Bildiri Kitabı içinde (s.448-456). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Şahin, M., Gögebakan Yıldız, D. ve Duman, R. (2012). “*Türkiye’deki Sosyal Bilgiler Eğitimi Üzerine Bir Değerlendirme*” *Journal of Social Studies Education Research*, sayı 2 (2), s.96-121, Ankara.
- Şahin, S., Gençtürk, E. ve Budanur, T. (2007). “*Coğrafya Öğretimindeki Uygun Grafik Seçimi ve Kullanımının Öğrenme Üzerindeki Etkisi*” *Kastamonu Eğitim Dergisi*, sayı 15 (1), s.293-302, Kastamonu.
- Şahin, K. (2001). “*Cumhuriyet Döneminde Ortaöğretim Kurumlarında Coğrafya Eğitim ve Öğretimin Gelişim Süreci*” *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı 2, s.137-147, Eskişehir.
- Tarman, B., Güven, C. ve Aktaşlı, İ. (2011). “*Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında Yapılan Doktora Tezlerinin Değerlendirilmesi ve Alana Katkıları*” *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Dergisi*, sayı 32, s.391-410, Konya.
- Taş, H. İ. (2007). *Coğrafya Eğitimi, Tarih, Standartlar, Hedefler, Aktif Yayınevi*, İstanbul.

*COĞRAFYA EĞİTİMİNDE YÖNELİMLER: 2012 YILINA KADAR YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLER
ÜZERİNE BİR META-ANALİZ ÇALIŞMASI*

- Ünlü, M. ve Alkış, S. (2006). “Okulöncesi Öğretmenliği Programlarında Coğrafya Derslerinin Gerekliğinin İrdelenmesi” Marmara Coğrafya Dergisi, sayı 14, s.17-28, İstanbul.
- Ünlü, M. (2001). “Okul Öncesi Eğitim Programında Öğrencilere Kazandırılan Coğrafya Eğitimi” Marmara Coğrafya Dergisi, sayı 3(2), s.87-100, İstanbul.
- Van Der Schee, J. (2006). Geography and New Technologies. In J. Lindstone and M. Williams, (Ed.), Geographical Education in a Changing World: Past Experience, Current Trends, and Future Challenges (s.185–194), Springer, The Netherlands.
- Van Der Schee, J. (2003). New media will accelerate the renewal of geographic education. In R. Gerber, (ed.) International Handbook on Geographical Education (s.205- 213), Kluwer Academic Publishers, The Netherlands.
- Vodenska, M. (2004). “Higher Geography Education In Bulgaria: Problems and Perspectives” International Research in Geographical and Environmental Education, sayı 13 (1), s.73-78.
- Waugh, D. (2000). Writing geography textbooks. issues in geography teaching, Routledge Falmer, London.
- West B. A. (2003). “Student Attitudes and The Impact Of Gis On Thinking Skills and Motivation” Journal of Geography, sayı 102 (6), s.267-274.